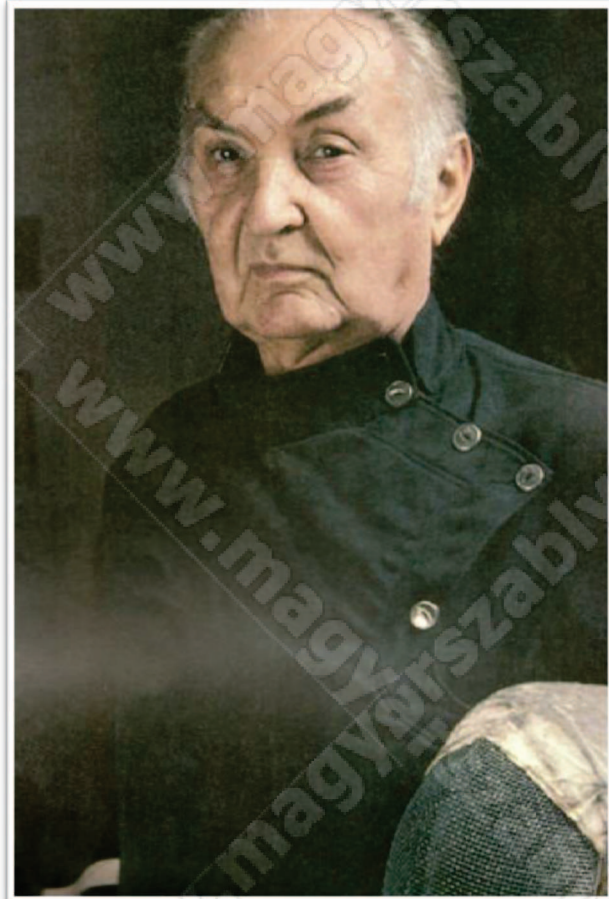

Élthes Csaba, vívómester (1912-1995)

/forrás: Hargita Népe Udvarhely Közéleti Napilap, 2012.március 22-i száma/

1912. március 10-én született Csíkszeredában a tusnádi Élthes Csaba vívómester, jogász, huszárhadnagy. 1958-ban az Amerikai Egyesült Államokba emigrált, ahol a New York-i Atlétikai Klub és Vívó Klub edzője volt. Az Egyesült Államok olimpiai csapatának edzőjeként nyolc olimpián és több Pan American játékon vett részt 1964 és 1988 között. Ő edzette többek között Peter Westbrook olimpiai bronzérmes vívót és Jerry O'Connell színművészt. Második felesége, Élthes Mária (Baba) ma is New Yorkban él. Úgy emlékszik, hogy valamikor az 1960-as években látogattak haza utoljára. „Tusnádra is elmentünk, mert

Élthes Csaba

az Élthesek onnan származtak, ott volt a házuk, a birtokuk - mondta. - Én úgy tudom, azért mentek ki '19-ben, mert nem akartak a románok alatt élni. Olyan időszak is volt, amikor vagonban laktak. Amikor Erdély visszakerült, 1940 után, már Budapesten meg voltak állapodva." Amint Élthes Baba mesélte, férjének minden idejét lefoglalta a vívás. Délután fél négyre, négyre ment a klubba edzeni, amikor a vívók a munkahelyükön végeztek, s kilencre jött haza, s ha pedig söröztek, akkor 10-11-re." „A férjem nagyon erdélyi volt, nagyon erősen erdélyi, nagyon székely..." - hangsúlyozta többször is telefonbeszélgetésünk során. Élthes Csabát egyik budapesti látogatásakor, 1995. október 12-én érte agyvérzés (azonap indultak volna vissza az Egyesült Államokba), és november 18-án halt meg. Születésének századik évfordulója alkalmából részleteket közlünk egy, a jeles vívóról szóló cikkből, illetve a

vele készített interjúból Szabó Ádám fordításában - első ízben magyar nyelven.
/Rovatszerkesztő: Daczó Katalin/

Egy nagyon székely amerikai

Élthes Csaba ténylegesen az egyik legnagyobb vívóedző, akit ez az ország ismerhetett. Magyarországról Jugoszlávián keresztül szökött ki 1957-ben, csak rettenthetetlen szívét és vívótudását hozva magával. Előbb New Jerseyben, a Szent Péter Kollégiumban kezdett edzeni, és néha besegített **Giorgio Santelli** termék edzéseibe is. Hamarosan felfedezték tehetségét, és 1960-ra ő lett az amerikai olimpiai válogatott edzője.

[Élthes] Csaba nagyban befolyásolta a vívók fejlődését, és tanítványai hamar elkezdtek uralni a mezőnyt. Csapata huszonöt év alatt 22-szer nyerte meg a bajnokságot, az utolsó 14 alkalommal zsinórban. [...] Tanítványai nemzetközi téren is remekül szerepeltek. Capatunk az 1960-as olimpián negyedik helyet szerzett. Több tanítványa, többek között Dasaro, Morales, Orban, Blum, Apostol és Losenczy világbajnokságokon és olimpiákon döntős volt. És végül a legnagyobb győzelem: Westbrook olimpiai érme. Edzési stílusa egyedi, és többször dicsérték Európa legnagyobb edzői. Kárpáti Rudolf az egyik legnagyobb vívómesternek nevezte. Élthes teljesítménye nemcsak a kardvívás területén érhető tetten, az általa edzett NYAC párbajtőr-csapata több országos bajnokságot és egyéni bajnoki címet nyert el. Két női tanítványa is országos bajnok lett. E sorok írója is sokat köszönhet vívóként [Élthes] Csabának.[...] Innentől Élthes beszél:

„Nyolc éves koromig szülővárosomban éltem, a régi Magyarország legészakibb részén, Erdélyben, a román határon. Édesapám (Élthes Zoltán - a szerk. megjegyzése) ügyvéd volt, nagyapám (Élthes Jakab - a szerk. megjegyzése) magas rangú bíró (1897 és 1901 között - haláláig - Csíkszereda polgármestere volt - a szerk. megjegyzése). A Versailles-i szerződés megszületése után, 1919-ben a családom Budapestre költözött. Ott jártam gimnáziumba, irodalmat, matematikát, tudományokat, történelmet, latint és más nyelveket tanultam.

13 évesen apám azt mondta, hogy meg kell tanulnom vívni. Elsősorban nem azért, mert arra gondolt volna, hogy valaha bajnok lehetek, hanem mert tudta, hogy

szükségem lehet rá. Apám valószínűleg felmérte, hogy miután végzek, tartalékos tisztként, jogi végzettséggel, ha akarom, ha nem, felsőbb körökben fogok forogni, ahol megtörténhet, hogy párbajba keveredem és így meg tudom védeni magam.

A párbaj

A párbaj Európa életéhez tartozott azokban az időkben. Annak ellenére, hogy illegális volt, kilenc órákor, miután a rendes vívóórák lejártak, bizonyos ügyeket így rendeztek. Nem lehetett kiszámítani, hogy mi válhat ki egy párbajt - az okok lehettek politikaiak, párton belül történt megjegyzések, női ügyek, de az is előfordult, hogy akaratod ellenére keveredtél bele egy ügybe. Ha megtörtént a kihívás, kártyát cseréltünk, találoztunk a megadott időben és párbajoztunk. A párbajt mindenki komolyan vette. A kihívást el kellett fogadni, ha nem akartad társaid tiszteletét elveszteni. A legjobb módja annak, hogy elkerülj egy párbajt, az volt, ha legyőzhetetlen párbajozó hírében álltál. Természetesen nem ölésre ment a dolog. Bár éles kardokkal küzdöttünk, ezek túl könnyűek voltak ahhoz, hogy megfelelő behatolásra alkalmasak legyenek. A csuklók és a nyak be voltak kötve védőkkel, de az arcot, a hátat és a mellkast meg lehetett vágni az éles fegyverekkel. Ha valaki úgy érezte, hogy súlyos sértés áldozata lett, a csukló- és nyakvédőktől el lehetett tekinteni. Nagyon súlyos esetekben a szúrás is engedélyezett volt, és ez adott esetben halálhoz is vezethetett.

Nem szerettem vívni, de tudtam, hogy az ebbéli tudás fontos, ha ezekben a körökben akartam mozogni. A párbaj elfogadása arra is jó volt, hogy az embereket udvariassá tegye, kétszer meggondolta mindenki, mielőtt valami rosszat szólt volna valakire.

A karrier kezdete

A vívás az iskolában nem az én sportom volt, én a vízilabda-kapitány voltam, emellett gerelyt és diszkoszt hajítottam, aktívan eveztem, síztem és pingpongoztam. 1933-ban, amikor 18 éves lettem, a budapesti egyetemre mentem jogot tanulni. Akkor döntöttem a vívás mellett. Az egyetemen oktatók a három legnagyobb magyarországi edző egyike: **dr. Gerentsér László**. Szerencsés voltam, hogy a másik kettővel is volt lehetőségem dolgozni és még többet tanulni tőlük. Ez a két edző: **Italo Santelli** - Giorgio apja, akinek volt egy saját terme is - és **Borsody László** volt - az utóbbi edzett a Magyar Tisztek Klubjában és a Magyar Vívóakadémián.

Egyik évben bekerültem az egyetemi válogatottba. 1936-ban én lettem az első számú vívó és 1938-ban több országos versenyen szerepeltem és a nemzetközi porondon is nagy sikerrel vívtam.

A háború kitörése után, 1941-ben hadnagyként szolgáltam a Harmadik Lovas Huszár Alakulatnál az orosz fronton. Csapatomat hat hónap múlva visszahívták, és jogi diplomámnak köszönhetően a belügyminisztériumhoz kerültem. A háború befejezése után a győztes oroszok módszeresen lecseréltek mindenkit a minisztériumban. Végül engem is kirúgtak. Ez volt a Sztálin-korszak legrosszabb időszaka.

Az egymást követő eseményeknek köszönhetően fokozatosan a vívás lett a legfontosabb tevékenységem, és abból is tartottam fel magam. Az oroszok le akartak számolni a vívással, mert burzsoá sportnak tartották, de aztán a magyarok huszonnégy olimpiai érme miatt inkább úgy döntöttek, hogy inkább megtanítatják maguknak a vívást. **Bay Béla** volt az első vezetője a Magyar Vívó Szövetségnek [...] Ebben az időben éledt fel újra a magyar vívás. 1951-ben kérdezte meg tőlem **George Pilar (Jekelfalussy Piller György)**, hogy szeretnék-e vívóedző lenni, és elkezdtem vívást tanítani az egyik budapesti klubban. Két éven belül a tanítványaim országos sikereket kezdtek elérni. 1953-ban megkaptam az edzői, '56-ban a „szakértői” oklevelet. Ebben az évben szólt **Pilar, Gerevich** és **dr. Boros**, hogy készüljek, mert el fognak vinni Tatára, az olimpiai csapat edzőtáborába, ahol én is partner- és társedző lennék a csapatnál. Végül nem így lett. Utolsó pillanatban szóltak, hogy nem kell menjek, Bay Béla lecserélt egy másik edzővel. Tudtam, hogy nem vagyok persona grata a kommunistáknál, de nem tudtam semmit tenni ez ellen. A helyzetem kezdett reménytelen lenni és világossá válni, hogy a rezsim nem szeret engem. Azután lezajlott a magyar forradalom a maga tragikus végkifejletével, és a helyzet csak rosszabbodott. Tudtam, hogy el kell hagynom az országot.

Újvilág - új élet

1957-ben elmenekültem Magyarországról Jugoszláviába, ahol egy internálótáborba kerültem. Ott húztam le 8 hónapot, aztán jöttek az amerikaiak és többünket elhoztak az Egyesült Államokba.

1967 (így írja a dátumot, de valószínűleg téved - a fordító megjegyzése) október 7-én már Amerikában voltam, be voltam jelentve a New York-i Szt. George Hotelbe, másnap elköszöntek tőlem, és végre szabad voltam. De hova menjek? Féltem

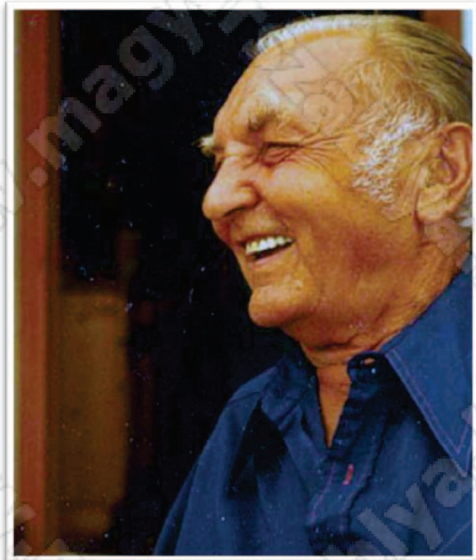
kimenni az utcára. Szerencsére találkoztam magyarokkal és segítettek nekem munkát keresni. Az első munkám a St. Peter kollégiumban volt. El kellett jutnom Brooklynból New Jersey-be mindenféle angoltudás nélkül. Egy hamuzógyárban kaptam munkát. Kevés volt a fizetés, de tudtam belőle lakást bérelni, ételt venni és néha egy-egy pár cipőre is félretenni. Krózusnak éreztem magam, mert Magyarországon abban az időben családi ereklyét kellett eladnod ahhoz, hogy megvehess egy pár cipőt. Szép lassan több tanítványom lett, Giorgio Santelli engedte, hogy tartsak kardedzéseket a klubjában. Ez nagyon jó volt nekem, dolgozhattam Pallaghy-vel, Worth-szel, Bob Blummal, Kwartlerrel, és a csapat meg is nyerte az országost. Nagy pillanat volt nekik. Ehhez meg kellett verjenek egy csapatot, ahol Pilar legjobb tanítványai vívtak: **Magay** (a magyar olimpiai aranyérmes válogatott tagja), **Örley** és **Dömölky**, ők mind emigráltak Amerikába. Ez nem miattam volt, mert ők Giorgio tanítványai voltak, de besegítettem nekik és szerették az óráimat. Ezután elkezdtem edzeni a Vívó Klubban, és nem sokkal utána a New York-i Atléta Klubban. Végre letelepedtem, és jól éreztem magam új hazámban.

A család

Mindennek, amit mondtam, köze volt ahhoz, hogy hogyan nőttem fel, éltem és dolgoztam. Ezek mellett természetesen velem is megtörtént, ami mindenkivel normális körülmények között: ismerősök, barátok, szerelem, házasság és gyerekek. 1945-ben házasodtam meg, első feleségem Ingeborg Gundisch volt, Magyarország 1943-as törbajnoka. Született két lányunk: a nagyobbik, Adrian 1947-ben, a második, Esther 1950-ben. Adrian műépítész lett, férjes, Ausztriában él és van két gyereke - két unokám. Esther fogorvos Nyugat-Németországban és szintén házas. Ingeborgtól '54-ben váltam el, a két lány értelemszerűen az anyával tartott. Minden nyáron hazamegyek Magyarországra és meglátogatom a gyerekeimet és unokáimat. Semmi gond nincsen közöttünk, én vagyok az apjuk és megértettük mindannyian, hogy a dolgok változnak az emberek között.

Azóta újránősültem, jelenlegi feleségemet, Babát még Magyarországról ismertem. Itt találkoztunk újra és összeházasodtunk. Minden évben kétszer elmegyek Európába és meglátogatom Magyarországot. Sokáig álmodtam arról, hogy visszavonulásom után visszamegyek Budapestre. Aztán láttam, hogy a rezsím mennyire megváltoztatja az embereket, a gondolkodásukat, hogy mennyire óvatosak, hogy kinek és mit mond-

hatnak. Akkor kezdtem el tényleg értékelni Amerikát és a szabadságot. Még mindig szeretek hazamenni, látni a gyerekeimet és a barátaimat, de én mondom, két hét elég, alig várom már, hogy visszajöjjenek Amerikába. Gondolkoztam azon is, hogy

Éltés Csaba idős korában

Párizsban élek, de nekem nincs még egy olyan hely, mint New York.

Edzői karrierem folyamán soha nem arra gondoltam, hogy ki tehetséges és ki nem, mert mindig úgy gondoltam, hogy vívásban nincsen reménytelen eset. Bárki jó vívó lehet, hogyha van jó edzője, élvezi a vívást és kitartóan gyakorol. A vívás technikai sport, és nem igaz, hogy csak néhány kiválasztott lehet jó vívó. Ez volt mindig az elvem, és ez alapján próbáltam mindenkiből, aki hozzám jött, jó vívót faragni.

Azt kell mondjam, hogy ez nem volt mindig könnyű, de több olyan nevet tudnék említeni, aki nagyon szerény tehetséggel jött hozzánk, és mégis eljutott az olimpiára.”

Ez Éltés Csaba credója, ebben foglalta össze a tanulói iránti odaadását [...]. Csaba, az American Fencing köszönt téged! Sokat köszönhetünk neked - légy nyugodt, amit tettél, mindig értékelve lesz!

Lejegyezte: Albert Axelrod American Fencing Magazine 1987. január-február, 38-as kötet, 3-as szám